

<http://doi.org/10.5281/zenodo.2576188>

*El debat de la universitat necessària actual i la (re)formació o educació dels adults**

José Rodolfo Hernández-Carrión, Universitat de València

1. Marc de referència introductor

M'agradaria en primer lloc fer menció a una frase especialment càlida de l'homenatjat per la ciutat de Dénia Sr. Xirinacs l'article del qual va ser publicat en esta mateixa revista [veieu Lluís Maria Xirinacs: "La vora edat adulta", *Quaderns d'educació contínua*, 9, pàg, 125]. Deia el següent: "No sols cal formació d'adults, sinó reformació dels adults ja formats". En realitat el conferenciant havia fet anteriorment al·lusió a Gandhi, el qual advocava per la formació permanent dels adults i la necessitat contínua del ser humà d'adquirir cultura, l'essència de la nostra *humanitat* realment, l'experiència de la història humana. Esta frase té singular importància en estos moments, especialment en l'àmbit de la universitat. L'actual procés de reforma "en l'àmbit europeu", on es plantegen nous papers per a professors i alumnes, és el marc ideal per a abordar ara quin tipus de (re)formació o (re)educació és possible o desitgem. En la universitat els valors ètics sempre han sigut tinguts en compte i valorats, quelcom que hui pareix estar posant-se en dubte dins del marc de la globalització i mundialització a què ens veiem sotmesos.

* Traducció: equip del CREC

Ens pareix necessari involucrar la universitat en este context perquè podria ser un dels últims reductes on encara hi ha un cert marge de creativitat i lliure pensament, i la publicitat d'això pot haver sigut en estos moments la seua major desgràcia, convertint-se en “diana de referència” per al sistema institucional present en els nostres dies. En estos moments es produeix un important debat en múltiples fòrums relatiu al paper de la universitat en el marc del segle XXI i de la necessària competitivitat que els nostres sistemes productius europeus haurien d'aconseguir per a poder competir en el marc global amb les noves regles que estan configurant-se per a la competència de les empreses dins del nou món globalitzat. L'economia europea, acostumada a manejar-se en les distàncies curtes i a acontentar-se amb els plaers de la vida local i continental pareix haver descuidat el nou marc de referència que s'ha conformat durant la segona meitat del passat segle, especialment després de la Segona Guerra Mundial, quan Europa era encara el referent principal. Quelcom que podem pagar molt car en termes culturals en funció del qual està passant i que podria significar el final de la Vella Europa tal com l'hem coneguda fins al moment present.

Una Nova Europa s'està configurant en mode substancial, i el debat es remena gira entorn de mantindre les regles i els dictats culturals tradicionals, o, al contrari, fer cas d'allò provinent del Nou Món, que ens pot portar productivitat, competitivitat i poder a escala mundial, o fer-nos *partner* d'aquell que pareix ho va a tindre. Tot este debat socioeconòmic té la seua contrapartida en el món de l'educació, per descomptat, i les noves regles que s'estan establint configuraran el nou ciutadà o professional europeu. Analitzem en este article alguns dels elements alternatius en el marc de la formació i educació dins del món audiovisual europeu al mateix temps que contemplem els elements del debat que s'està produint dins de l'àmbit universitari amb relació a les noves carreres i els nous esquemes de formació i educació que es podrien apuntar a partir de les idees que s'estan remenant.

2. “Societat de la informació” o “societat de la desinformació”. Conjectures inicials

La formació contínua i la flexibilitat de professors i alumnes són nous valors desitjables que poden aconseguir-se a partir de diferents programacions. El sentit de la universitat està sent posat en dubte en el marc d'una “*Societat de la Informació*” (defensada per alguns o simplement així denominada des dels seus inicis no molt llunyans) o “*Societat de la desinformació*” (com altres interpreten la realitat actual i la seua trajectòria prevista). El nom prové del fet d'encaminar-nos cap a *una nova societat basada en els recursos de la informació*. Si bé la informació és poder, matissant es prefereix la idea de “*Societat del Coneixement*”. L'ús intensiu de la informació en els processos productius, la creixent terciarització de l'economia dels pa-

isos desenvolupats i la seua creixent dependència de la informació, ens està conduint, o ens ha conduït ja, a una Economia Global Informatitzada, asimètricament interdependent segons llaços establits quasi en temps real gràcies a les xarxes informàtiques (Castells i Borja, 1997).

Per a Manuel Castells (2001: 15-22): “*la xarxa és el missatge*”, paral·lelisme interessant seguint aquella frase pertinaç de Mc Luhan d’“*el missatge és el mig*”. En les seues pròpies paraules: “De la mateixa manera que la difusió de la impremta a Occident va donar lloc al que McLuhan va denominar *la Galàxia Gutenberg*, hem entrat ara en un nou món de la comunicació: *la Galàxia Internet*”, que s’ha convertit en la palanca de la transició cap a una nova forma de societat: la societat xarxa i amb ella, cap a una nova economia. Deu anys abans, Harnad (1991) ja havia parlat d’una naixent “Galàxia Post-Gutenberg” que associava amb una quarta revolució dels mitjans de producció de coneixement.

En estos moments les societats del món sencer estan en plena evolució i la informació juga un creixent paper en la vida econòmica, social, cultural i política; l’objectiu que persegueix la creació d’una societat de la informació és el mateix per a tots els països del món (Moore, 1997: 287). El Grup d’Experts d’Alt Nivell (GEAN) de la Unió Europea, va encunyar este terme, tal com ens recordava recentment Castells (2001), es tractava de veure com es podien pal·liar els efectes devastadors que Internet i l’avanç espectacular de les Noves Tecnologies de la Informació i les Comunicacions (NTIC o simplement TIC) podien produir en l’economia, la societat, la política i la cultura. Predominava, molt a l’estil europeu, una reacció defensiva de protecció del Bé Social Comú:

“La societat de la informació és la societat que s’està creant en l’actualitat, en la qual s’han generalitzat les tecnologies a baix cost d’emmagatzemament i transmissió d’informació i dades. Esta generalització de l’ús de la informació i les dades es veu acompanyada per innovacions organitzatives, comercials, socials que canviaran profundament la vida, tant en el món del treball, com en la societat en general.

En el futur podrien existir diferents models de societat de la informació, igual que existix en l’actualitat diferents models de societat industrial. És probable que diferisquen en la mesura que eviten l’exclusió social i creuen noves oportunitats per a les persones desfavorides” (GEAN de la UE, 1997).

Les societats de la informació tindrien tres característiques, d’acord amb Moore (1997: 287):

1. Les empreses recorren cada vegada més a la informació per a augmentar la seua eficàcia, la seua competitivitat, estimular la innovació i obtindre millors resultats. Una altra tendència afavoreix a més el desenvolupament d’empreses que consumeixen cada vegada més informació.

2. Es detecta un major ús de la informació pel gran públic. La gent recorre més intensament a la informació en les seues activitats com a consumidors, com a ciutadans, i els obri més àmpliament l'accés a l'educació i a la cultura.
3. L'economia veu desenvolupar-se un sector de la informació que té per funció respondre a la demanda general de mitjans i serveis d'informació. Una part important es refereix a infraestructura tecnològica (xarxes de telecomunicació i ordinadors) i, paral·lelament, també es desenvolupa la indústria creadora de la informació (proveïdors de contingut informatiu).

Enfront d'eixos plantejaments, la Societat de la Desinformació actual, dibuixada per López García (2004, 30): “és una societat de ciutadans, aparentment descoordinats, als quals els agrada el que senten en la ràdio, als que els disgusta allò del que fugen en la televisió i que a més estan disposats a moure's per allò que han trobat en el seu vagabundejar lector”. Estos plantejaments traspuen esperança a pesar de tot el que poguera parèixer, independentment de l'esquizofrènia implícita que apunta l'autor, de la desinformació contínua, insistent i omnipresent que trobem en Internet, en el conjunt de periòdics o en els diferents canals de televisió, i que denúncia, de la qual no podem desenganxar-nos. Tant de bo que eixe plantejament de la “morfogènesi desinformativa” en un marc de “ideologia del simulacre” genere algun tipus de taula de salvació per als ciutadans del segle XXI, europeus o simplement ciutadans del món.

3. La Universitat del segle XX i la Universitat del segle XXI. Debat obert

Podem començar a partir d'un prestigió autor amb relació al tema que ens ocupa i centrant-nos en l'apartat substantiu. Així, Hernández i Hernández (1998: 303) indicava que la “Universitat, teòricament, és un gran sistema viu on hi ha funcions d'*input*, de producció i d'*output*”. Les primeres consisteixen en l'acumulació de: a)informació tradicional, que ha sigut generada per la seua pròpia ensenyança al llarg de segles; b)informació actual, aconseguida a partir de les diverses fonts d'informació científica (revistes, congressos, llibres, seminaris, etc.); i c)informació provinent de la societat i la retroalimentació del seu propi funcionament.

Dins de les funcions de producció, les universitats desenvolupen investigació, elaboren informació i realitzen producció tecnològica. Esta funció és vital per a definir el caràcter universitari de la institució, ja que si la Universitat no desenvolupara esta funció seria un simple centre superior d'ensenyança. És, per tant, la dimensió productiva el que marca la identitat de la Universitat respecte d'altres institucions educatives. Així mateix, dins de les funcions d'*output*, la Universitat ensenya per a professionalitzar i per a donar cultura d'orde superior; difon la producció científica, tant cap a la comunitat científica com cap a la societat en general; i ofer-

ta assistència qualificada onerosa, en virtut de projectes, patents, assessorament i altres formes contractuals.

Una bona mostra del significat i transcendència de la Universitat com a motor del desenvolupament científicotècnic i cultural de la societat era el preàmbul de la Llei Orgànica 11/1983, de Reforma Universitària (LRU). En este es plasmava la importància de la Universitat com a institució social millor preparada per a assumir el repte del desenvolupament de la ciència i la tècnica, la formació d'un número creixent d'universitaris i la divulgació de la cultura a la nostra societat. Utilitzant les paraules del legislador: “la ciència i la cultura són la millor herència que les generacions adultes poden oferir a les jòvens i la major riquesa que una nació pot generar; i sens dubte, l'única riquesa que val la pena acumular”.

L'esmentada llei establia com a funcions de la Universitat al servei de la societat el desenvolupament científicotècnic, la formació de professionals i l'extensió de la cultura. De forma més concreta, estableix en l'article primer que: “U. El servei públic de l'educació superior correspon a la Universitat, que ho realitza per mitjà de la docència, l'estudi i la investigació. Dos. Són funcions de la Universitat al servei de la societat: a) La creació, desenvolupament, transmissió i crítica de la ciència, de la tècnica i de la cultura. b) La preparació per a l'exercici d'activitats professionals que exigisquen l'aplicació de coneixements i mètodes científics o per a la creació artística. c) El suport científic i tècnic al desenvolupament cultural, social i econòmic tant nacional com de les comunitats autònomes”.

En els últims temps, gràcies a l'extraordinària expansió del nivell d'ensenyança universitària, les funcions de la Universitat han adquirit una dimensió social i econòmica diferent de les tradicionals. Com posava de manifest el Consell d'Universitats (1995: 8-9): “la diferència fonamental respecte a la Universitat d'algunes dècades arrere és que les societats desenvolupades dels nostres dies requereixen que les funcions de la Universitat s'estenguen a capes cada vegada més àmplies de la població. I això per doble motiu: en primer lloc perquè la pròpia estructura econòmica dels països més avançats exigeix una major qualificació tant de professional com cultural de la població; i en segon lloc perquè, a mesura que creix el nivell general de benestar, augmenta també l'interés dels individus per adquirir nivells més alts de formació, no sols com a mitjà per a millorar la pròpia posició social, sinó com un bé que satisfà aspiracions de realització personal”.

D'altra banda, el 18 de desembre de 1998, el President de la Conferència de Rectors (CRUE) va encarregar un informe que aportara solucions a les tensions derivades de l'al·ludit canvi produït en la Universitat Espanyola. Així va sorgir l'Informe Universitat 2000. En la seua presentació, realitzada el 15 de març del 2000, el professor Josep M. Bricall ens recordava el necessari debat pendent sobre la Universi-

tat: “El debat és tant més necessari quan el tema Universitat és un tema delicat, no sempre fàcil d’abordar i el plantejament del qual pot provocar respostes totalment imprevisibles per al conjunt de la societat”. A partir d’ací, té sentit l’actual mobilització del Ministeri per a millorar el marc legislatiu universitari, procés que, necessàriament, ha de ser debatut i consensuat en grau màxim a nivell de tota la Societat Civil.

Amb estes coordenades, la Universitat havia de poder continuar assumint el seu paper tradicional i respondre a les noves demandes de la societat, perquè la seua autèntica essència seguira intacta i el seu paper en la societat més ennoblit. Este és on el docent i investigador havia de dur a terme la seua missió: en una Universitat que s’actualitza i modernitza, i que sense deixar de complir amb la seua funció tradicional, aborda nous reptes com ho són l’adaptació a un món canviant i la generalització del seu consum. De forma genèrica, podem afirmar que la nova Universitat ha d’assumir les seues funcions tradicionals i donar resposta a les noves demandes tenint en compte els següents criteris generals:

- a) Diversificació i especialització.
- b) Competitivitat i qualitat.
- c) Coordinació i gestió eficaç.

La missió de la Universitat segueix plenament vigent, és a dir, la institució continua exercint una funció totalment imprescindible: crear, preservar, integrar, transmetre i aplicar el coneixement. I ho fa per mitjà de tres activitats essencials:

- La investigació.
- La docència i la formació.
- La difusió de la cultura i la innovació.

El que sí que havia canviat radicalment en els últims anys era l’escenari en què exercia les dites activitats i, per tant, havien canviat les necessitats que la dita societat demandava que la Universitat havia de satisfer (tal vegada). Un dels canvis més importants és el fet que en la societat de la informació, *el coneixement* és el principal factor de progrés i desenvolupament. Un altre factor crucial que ha canviat és la globalització de la societat, sobretot dels mercats. Les NTIC han contribuït prou a tot això. Són un tercer factor a considerar. El seu impacte en les nostres vides es concretarà progressivament en la dissolució de les barreres derivades dels condicionants d’espai i temps. Sectors sencers de la indústria s’estan veient transformats ràpidament amb la introducció de les NTIC (noves tecnologies de la informació i les comunicacions) i la universitat no pot ser aliena a això.

Els serveis relacionats amb la investigació, com l’accés a fonts bibliogràfiques i documentals de pagament, van creixent a poc a poc; cada dia les biblioteques i centres de documentació universitaris ofereixen més facilitats en línia. Fa uns anys es

va popularitzar una metàfora que s'està convertint en realitat: “la biblioteca sense murs”, el conjunt de serveis de documentació en la taula del despatx de cada investigador. Els serveis relacionats amb la investigació, com l'accés a fonts bibliogràfiques i documentals de pagament, van creixent a poc a poc; cada dia les biblioteques i centres de documentació universitaris ofereixen més facilitats en línia. No obstant hem de ser cauts i preguntar-nos. Quina classe de “biblioteca sense murs” podem tindre amb les noves regles que s'estan imposant? Una biblioteca per a tots o una biblioteca per a agents i institucions amb “capacitat de pagament”? Per què no ciberbiblioteques gratuïtes i a l'abast de molts de manera desinteressada?

La docència, en canvi, no compta amb tants recursos i a penes ha introduït les NTIC. La universitat en el seu conjunt continua sent prou poc inclinada a la innovació en els seus mètodes didàctics i els recursos dedicats a la introducció de les NTIC en els processos d'ensenyança / aprenentatge són prou escassos. Continuem centrant la nostra docència en la classe magistral, la pissarra, els exàmens. Els estudiants, per la seua banda, segueixen amb els apunts i l'estudi individualitzat. Activitats lligades totes elles a les tecnologies de la informació disponibles en l'època en què va nàixer i va créixer la universitat: els segles XVI i XVII. És a dir, continuem utilitzant prioritàriament l'escriptura manual, la impremta (i la seua germana pobra, la fotocopiadora) i la transmissió oral de la informació com a tecnologies de la informació dominants. No obstant això, en els últims anys han sorgit unes novetats potencialment revolucionàries, sintèticament encaixades en el que entenem com a ensenyança a distància per Internet, també coneguda com *e-learning* (aprenentatge electrònic).

Com a situació de partida, en estos moments comptem amb una Universitat de grans dimensions, finançada fonamentalment amb fons públics, immersa en un context social i econòmic que ha evolucionat considerablement i que manifesta noves i diferents demandes; amb uns objectius quantitatius prou satisfets i altres qualitatius potencialment millorables. Ens trobem amb nous objectius i l'entorn de les universitats ha canviat radicalment. Els canvis tecnològics i en el món de la informació estan creant un nou ambient que anuncia el naixement d'un nou tipus d'universitat. Es tracta d'una universitat que es globalitza en un doble sentit: estenent-se a una gran part de la població i estenent les seues relacions entre diferents països. Un marc de competència en un entorn global tant per als alumnes com per als professors, i nous mercats on oferir serveis, tecnologia i informació.

Satisfer les necessitats globals de la societat suposa canvis transcendents en les pròpies organitzacions. La demanda de qualsevol tipus de serveis està creixent exponencialment i la societat del coneixement que els experts veuen pròxima exigeix a la universitat convertir-se en una empresa de serveis múltiples. La globalit-

zació econòmica i les comunicacions estan desenvolupant la competència entre les institucions fins a límits imprevisibles. L'oportunitat de qualsevol institució, en qualsevol lloc del món, per a buscar un nínxol adequat a les seues possibilitats és un fet factible. La internacionalització dels estudiants és un fenomen creixent en les universitats més destacades del món, la qual cosa tindrà efecte sobretot el sistema. La investigació o els serveis ja no són necessàriament una qüestió local, sinó que creixentment s'està internacionalitzant.

El resultat d'estos fenòmens és una complexitat creixent de les institucions universitàries que mostren problemes de flexibilitat. La fragmentació disciplinar i la diversitat d'objectius suposen limitacions addicionals a l'hora de respondre a estos canvis. El que es necessita és comptar amb una organització flexible i capaç d'adaptar-se a les múltiples necessitats socials.

4. Debat amb ombres i mil camins alternatius a contemplar potencialment

El debat anterior és certament interessant, al mateix temps que ambigu i perillós. Si aparentment només hi ha un camí per a anar cap avant i este resulta necessari, lògicament el resultat podria predir-se per endavant. En estos moments col·lectius universitaris estan qüestionant el sotmetent que es pretén de l'ensenyança universitària a les empreses i als acords europeus sorgits a partir de Bolonya. En la pràctica les coses no resulten tan senzilles, no es vol plantejar cap tipus de debat respecte a l'Europa que volem o la Universitat que seria millor. No obstant això, i per sort, sempre hi ha diversos camins i les coses tendeixen més a evolucionar que a seguir una línia recta. Este debat ha sigut està començant per fi en el context de la universitat, no sols en les seues altures on la norma ha sigut emmudir les consciències i mantindre l'opció de seguir a veure què passa. Pareix que ja es comença a qüestionar en mode absolut l'actual camí que està prenent la universitat, si ha de convertir-se en una empresa de serveis amb finançament quasi-privada, així com el sentit d'esta (veieu el manifest de professors i investigadors universitaris "Professors pel coneixement" en el lloc: <http://fs-morente.talls.ucm.es/debat/inici.htm>).

L'utilitarista model d' "avaluació de la qualitat" trasplantat des dels interessos de l'imperialisme econòmic resulta certament esbiaixat. Les ensenyances es volen realitzar a la carta de les empreses que han de considerar-se "representades" per les institucions diverses que prenen les decisions de caràcter econòmic i polític. El famós "consumidor sobirà", que en este cas seria l'estudiant, el client que tria si vol estudiar humanitats o enginyeries, no té judici adequat i equivoca els seus plantejaments, a més de finançar equivocadament carreres que no tenen eixida potencial. Pensem pel client en la línia de la famosa "Llei de Say" segons la qual "L'oferta crega la seua pròpia demanda" i deixem-li triar d'acord amb els nostres intel·ligents i

savis criteris (nosaltres bons venedors detenedors del poder) entre allò que li diem que li convé, i que sabem que ens convé (a la classe dirigent que trafica amb els diners del poder). La clau radica a traslladar a les empreses i els grups privats el poder financer, o la qüestió del finançament, de manera que el sector públic es desentenga del seu paper de defensor com a representant de la Societat Civil d'eixos valors tan cloquejats dels quals hem parlat abans sobre els ideals de la universitat i de l'educació.

Un dels punts calents de referència apunta cap a un augment desmesurat del treball burocràtic del professor (programació, fitxes, guies docents, etc.) que minvarà les energies en funció de la professionalització d'este. El professor es converteix en motivador, gran desconeixedor, que atén el "client" en funció de les demandes que este li planteja de formació a la carta, evitant en la mesura que es puga tota educació. L'objectiu és convertir l'estudiant en un penell de màxima versatilitat capaç d'adaptar-se a les exigències dels seus ocupadors futurs. Tal vegada en la línia d'allò que ha succeït amb la gran reforma de l'ensenyança secundària (i estrats anteriors), on el mestre i professor es converteix en un buròcrata ple de treball que aprova a un estudiant que ha de passar de curs després d'haver complit el requisit d'haver passat "el temps" corresponent en el centre d'ensenyança.

Aliens en cert sentit a este recent debat, podem assenyalar també aquell altre relatiu al nou àmbit dels campus virtuals i de les noves tecnologies aplicades a l'educació. Així, els defensors de les tecnologies de la informació de Suècia i Anglaterra emfatitzaven la importància de l'aprenentatge per compte propi, a què se sumava la pròpia utilitat afegida d'aprendre a manejar els mateixos ordinadors; a més, sovint s'interessaven per la possibilitat de reduir el nombre de docents i així estalviar diners (reduir costos)-, per exemple a través de l'ensenyança a distància (Enkvist, 2000: 54). Convé, en tot cas, estar atents al que es pretén, que és fomentar la qualitat. La qualitat exigeix que hi haja programes d'estudis diferents, docents hàbils i acceptació de regles de conducta.

En realitat, la indústria informàtica ha dut a terme la campanya publicitària més gran de tots els temps la més àmplia i reeixida que el món hi haja vist, dirigida a l'escola, a l'Estat i a la universitat. Com Roszak assenyalaria, no s'ha pogut trobar cap altre exemple d'una indústria que haja pogut imposar els seus interessos sobre el sistema escolar d'un país (i fins on s'haja pogut veure aclamada per això). L'escola i els centres educatius, en nombroses ocasions, han arribat a adaptar l'ensenyança a fi que s'utilitzen els ordinadors que s'han comprat amb anterioritat (per a "rendibilitzar" la inversió realitzada). A Espanya, encara no hem arribat tan lluny, perquè l'aposta per la inversió en equips informàtics no ha sigut, sens dubte, tan decidida com en els països més avançats del Nord que ens precedeixen.

En este nou marc de les aplicacions informàtiques es desenvoluparia el *pensament amb procediments* (orde a seguir per a obtenir un resultat), la qual cosa podria generar una sensació de control; no obstant, es tracta d'alguna cosa que ni ve del pensament ni és creador. Donaria una impressió de neutralitat, minuciositat, científicitat i control, però a costa de disminuir la comprensió i el desenvolupament de les idees per part dels estudiants. El que seria realment interessant és que, igual que es parla de “màquines poderoses”, s'hauria de parlar també de *docents amb cervells poderosos*. En el pitjor dels casos, si disminueixen els càrrecs docents per la compra d'ordinadors, eixa inversió en ordinadors es podria traduir en una disminució de la qualitat no desitjada per ningú.

Les campanyes per a reclutar a “superdocents” a penes es coneixen a Europa, si bé algunes universitats americanes sí que han optat per esta via de captació i promoció, però estos superdocents demanen que se'ls deixen treballar, que se'ls permeten ensenyar, tindre temps per a escriure i per a investigar, i no els importa que després se'ls avalue el seu treball a partir dels resultats obtinguts si això es tradueix en millores salarials o avantatges en termes de la seua investigació.. Els ordinadors sempre ajuden en l'ensenyança quan els docents i els alumnes es troben motivats. Els alumnes necessiten aclariment respecte als conceptes a nivell d'etiquetes, atributs i exemples (negatius i positius) però després han de trobar igualment un espai obert per a discutir amb el professor, per a aclarir els dubtes, per a inventar i plantejar exemples propis. Així els estudiants poden realment “*aprendre a aprendre*”.

No obstant això, com bé sabem, es qüestiona la realitat d'eixos docents que van aprendre per si mateixos a partir de la seua pròpia experiència pràctica simplement amb el presumit domini de la disciplina que havien estudiat en la universitat en un marc disciplinari fortament reduccionista o antisistèmic. Uns professors que no dominen eix “ensenyar a aprendre” que se'ls demanaria en el nou context, que no van gaudir tal vegada del “aprendre a ensenyar” en tots els casos, i que ara han de donar un bot cap eix “*aprendre a aprendre*” a penes concretat, que s'idealitza en el marc d'un absolut desconeixement, per a un professorat que no ha treballat per a cap emprés al llarg de tota la seua vida en la majoria dels casos, ni ha exercit com a professional en el seu sector de referència. En l'actualitat es demanda una nova arquitectura educativa, en teoria més exigent encara, que apunt i aposte per la formació permanent o l'aprenentatge per a tota la vida (lifelong learning). Alguna cosa que alguns han anomenat “Pedagogia informacional”; davant de la qual, els docents i els estudiants hauran d'assumir un nou paper, el de “mediadors” entre l'experiència humana i la informació existent en àmbits múltiples. En termes sintètics es podria resumir dient que el més important radica a entendre la informació com a punt de partida i d'arribada en el procés d'ensenyança aprenentatge.

Des d'esta perspectiva, el supòsit de la “pedagogia informacional” radica que, els vertaders rendiments educatius per a respondre a les exigències d’“aprendre a aprendre per a tota la vida” implica disposar de les habilitats d’usar i processar la informació en totes les seues dimensions: accés, anàlisi, interpretació, avaluació, producció, etc. La importància de la globalització dins del context econòmic s’ha anat incrementant continuadament com ja preconitzava Alvin Toffler en la seua obra “El xoc del futur”, es tracta d’una dinàmica de canvi creixent que obliga a un procés d’assimilació diferent, un aprenentatge molt més selectiu i actiu amb el perill addicional de quedar-se baixat d’un tren que porta impresa una acceleració continuada (velocitat creixent imparable).

Tal vegada convé recordar, a la vista de les múltiples interpretacions (bones i roïnes) que s’estan fent del tema, i per a poder-ho recordar en els seus termes originals, les paraules i el context d’este “nou paradigma de l’aprenentatge” que ressaltaria la importància de la continuïtat del saber enfront de la fragmentació en assignatures. Com apuntava Ferguson (1985: 331), la nova transformació educativa té un sòlid arrelament científic en la teoria de sistemes, l’individu constitueix un “sistema obert” en constant interacció amb el seu entorn o ambient. Es considerarien les noves idees, i la referència fonamental se centraria sempre en el context. Es fomenta l’autonomia, es permet el desacord i la franquesa; també es fomenta la conjectura i el pensament divergent. Aprendre és un procés, i no tant un producte; i, en tot cas, els resultats es valoren en funció dels individus i el seu potencial. Les estructures són flexibles i s’admet que hi ha moltes formes d’ensenyar una mateixa matèria. Es potencia la racionalitat basada en estratègies holístiques i integradores, no-lineals i intuïtives; enfront del pensament analític i lineal reduccionista.

El professor és també un aprenent, que aprèn dels seus alumnes. La tecnologia utilitzada ha de buscar evitar la deshumanització (es fomentaria la intervenció, etc.). Finalment, com un avanç, destacaríem que es consideraria l’educació com un procés vitalici, només tangencialment relacionat amb el període escolar o formatiu. Els alumnes haurien de comprendre, amb l’ajuda del professor, que l’educació és una tasca per a tota la vida. Els continguts es generen, inclús, en períodes inferiors a un curs acadèmic; els materials poden tornar-se obsolets, a vegades, d’un curs a un altre. Els programes de programari potencialment elegibles depenen del context, la màxima és que “s’usa alguna cosa perquè tot el món ho fa”; i això és, precisament, la qual cosa li proporciona la seua utilitat, i crega la seua necessitat. No hi ha decisions unidireccionals, depén dels “vents que bufen” i dels canvis per sorpresa que es produeixen. De sobte sorgeix una nova empresa amb una altra concepció del producte que resulta més brillant i atractiva, i improvisadament pot donar tota un bolcada en eixa direcció. Es planteja, per tant, la necessitat que el profes-

sor motive perquè l'aprendre es faça d'una manera flexible; que enrobustisca l'autodisciplina dels alumnes; que fomenti el risc creatiu, i que avive la curiositat dels estudiants (qüestionant, a vegades, la seua pròpia visió del món si fóra necessari, perquè este l'eixample i "cresca" en un sentit humà) sense deixar mai de costat el tan necessari coneixement.

Bibliografia

- CASTELLS, M. (2001): *La galàxia Internet*, Plaça & Janés, Barcelona.
- CHU, C.M. i HERNÁNDEZ-CARRIÓN, J.R. (2005): "Harnessing ICT to develop community and identity: A model for academic departments", *International Journal of Web Based Communities*, en premsa.
- ENKVIST, I. (2000): *La educación en peligro*, Unison, Madrid.
- FERGUSON, M. (1985): *La conspiración de Acuario*, Kairós; edició consultada editada per l'Editorial Amèrica Ibèrica, Madrid, 1994.
- HARNAD, S. (1991): "Post-Gutenberg Galaxy: The Fourth Revolution 'in' the Means of Production of Knowledge", *PublicoAccess Computer Systems Review*, Vol. 2, NÚM. 1, pàgs. 39-53.
- HERNÁNDEZ CARRIÓN, J.R. (2000): "Quo Vadis Complexity Science? Una visión de la complejidad a partir del enfoque sistémico", *Revista Internacional de Sistemas*, NÚM. 10, pàgs. 58-67.
- HERNÁNDEZ I HERNÁNDEZ, P. (1998): *Diseñar y enseñar: teoría y técnicas de la programación y del proyecto docente*, Narcea, Madrid, 2a edició.
- LÓPEZ GARCÍA, A. (2004): "La desinformación en la vecindad universal como forma de conocimiento", *Ágora*, pàgs. 19-30.
- MARTÍNEZ DE LEJARZA, I. (2001): "Sociedad de la Información, Tercer Entorno, Economía y Sociedad informacionales", *Revista Iberoamericana d'Autogestión y Acción Comunal*, NÚM. 38-39, pàgs. 23-41.
- MOORE, N. (1997): "La sociedad de la información", en UNESCO (1997): Informe Mundial sobre la Información, CINDOC /CSIC, Madrid, pàgs. 287-300.
- TOFFLER, A. (1971): *El "choque" del futuro*, Plaça & Janés, Barcelona.
- UNESCO (1997): Informe Mundial sobre la Información, CINDOC/ CSIC, Madrid.